

Видобора В.В.

кандидат економічних наук, доцент

Одеського національного економічного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2255-0970>

Vydobora Volodymyr

PhD in Economics, Associate Professor

Odesa National Economic University

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ПРОБЛЕМ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті досліджено динаміку та структурні зміни стану економіки України протягом 1991-2023 років. Проаналізовано ключові макроекономічні показники, зокрема: ВВП, рівень інфляції, зовнішній борг, прямі іноземні інвестиції, структуру експорту та імпорту. Виявлено основні проблеми економічного зростання в Україні, серед яких деіндустріалізація, скорочення частки високотехнологічних галузей, зростання імпортозалежності, сировинна орієнтація експорту, низький інвестиційний клімат тощо. Обґрунтовано необхідність переходу від моделі «зростання без розвитку» до стратегії економічного ривка, заснованої на відновленні промислового потенціалу, технологічній модернізації та стимулюванні внутрішнього попиту. Окреслено напрями структурних реформ для забезпечення економічного зростання України в сучасних умовах.

Ключові слова: економічна політика, економічне зростання, деіндустріалізація, структурні реформи, інвестиції, імпортозалежність, високотехнологічний експорт.

Вступ та постановка проблеми. Зі здобуттям незалежності Україна розпочала роботу над розбудовою ефективної демократичної держави, розвитку активного громадянського суспільства та створення конкурентоспроможної економіки. Проте трансформації планової економіки радянського типу у ринкову економіку, супроводжувався значними структурними змінами і дезорганізацією економічної діяльності, що впливало на загальне економічне зростання країни. Зважаючи на це, аналіз його динаміки і стану в Україні вимагає врахування цих початкових труднощів і викликів, а також оцінки поточних проблем, таких як залучення інвестицій, підвищення ефективності роботи підприємств та подальша інтеграція у світову економіку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика економічного зростання та розвитку України досліджується у працях багатьох вітчизняних науковців. Зокрема, комплексний аналіз соціально-економічних підсумків тридцяти років незалежності України та стратегічні візії майбутнього представлено у колективній праці Я.А. Жаліла, Я. Б. Базиліюка, О. О. Коломійця та ін. [10], де автори детально досліджують структурні трансформації української економіки. Динаміку ВВП та економічні виклики в Україні з 1991 по 2023 роки, аналіз періодів зростання та рецесій ґрунтовно висвітлено у дослідженні С. Мошенський [11]. Проблематика «економічного зростання без розвитку», його причини та шляхи інноваційного перетворення економіки розглядаються у роботі П. С. Єщенка [14].

М. І. Зверяков [12] досліджує особливості економічного розвитку в умовах формування «цифрового капіталізму», що є актуальним в контексті модернізації української економіки. Водночас, попри значний науковий доробок, потребують подальшого дослідження питання формування ефективної моделі економічного зростання України в контексті сучасних викликів, зокрема в умовах військової агресії та повоєнного відновлення економіки, а також шляхи подолання хронічної імпортозалежності та деіндустріалізації економіки.

Мета статті – аналіз сучасного стану та виявлення ключових проблем реалізації економічної політики зростання в Україні протягом періоду незалежності з подальшим обґрунтуванням необхідності структурних економічних реформ, спрямованих на забезпечення економічного ривка.

Результати дослідження. Розпад СРСР призвів до значних економічних змін у всіх постсоціалістичних державах, у тому числі й Україні, які супроводжувалися економічним спадом. Україна, не маючи завершеного циклу виробництва промислової продукції у більшості галузей виробництва, через розривання усталених економічних зв'язків і руйнування існуючих господарсько-виробничих ланцюгів створення доданої вартості втратила значну частину економічного потенціалу та опинилася в умовах деіндустріалізації. Інституційний вакуум на початку незалежності, відсутність власної фінансової системи, дефіцит інвестиційного та інноваційно-технологічного капіталу, нерозвиненість

підприємницького сектору економіки унеможливили швидку адаптацію економіки до нових умов, спричинивши важкі соціальні та економічні наслідки у перші 8–9 років незалежного господарювання.

Яскравим індикатором змін в економіці країни є показник валового внутрішнього продукту (рис. 1), який у поточних цінах зазнавав стрімкого падіння упродовж 1991–1999 рр., знизившись відповідно із 77,35 млрд дол. США 1991 р. до 31,58 млрд дол. США або на майже 60%.

Розглядаючи показник щорічного зростання ВВП, помітно, що найбільший спад (-22,9%) унаслідок кризи трансформації спостерігався у 1994 р. Деіндустріалізація та значний спад виробництва також мали негативний вплив на тодішню нестабільну економічну ситуацію. Більшість підприємств не змогли адаптуватися до нових ринкових умов, що істотно вплинуло на галузеву структуру створення доданої вартості. Так, якщо у 1991 р. частка промисловості, включаючи будівництво, сягала 54,6%, а сільського господарства – 24,6%, то до 1999 р. вона скоротилася відповідно до 32,0% до 11,9% (рис. 2).

Більше того, значна частина підприємств або закривалася, або перепрофільовувалася із виробництва продукції у сферу торгівлі переважно сировинними товарами як сільського господарства, так і добувної та металургійної промисловості, адже з 1992 р. по 1999 р. її частка у ВВП зросла у 3,6 рази – з 20,5% до 74,2%.

Не менш серйозною проблемою у перші роки незалежності країни став дефіцит бюджету та державний борг (рис. 3). Уряд був змушений вдаватися до значних запозичень, що збільшило боргове навантаження на економіку.

Незважаючи на те, що у перші роки незалежності країна характеризувалася низьким зовнішнім боргом (0,55 млрд дол. США у 1992 р.), який починає зростати через необхідність фінансування

економічних реформ, упродовж 1993–1994 рр. за умов політичної нестабільності та економічних труднощів він зріс у понад 10 разів. Така тенденція до нарощування боргу хоч і меншими темпами продовжилася до 1999 р. (сягнув 15,75 млрд дол. США), що було зумовлено відсутністю внутрішніх ресурсів для фінансування економічного розвитку та потребою покриття бюджетного дефіциту, що у 1992–1993 р. сягав 14–15%, і фінансування стабілізаційних програм.

Водночас скорочувалися бюджетні видатки на соціальні потреби, такі як охорона здоров'я, освіта та соціальний захист, що ще більше погіршувало соціально-економічну ситуацію. При цьому одним із найсерйозніших викликів цього періоду була гіперінфляція, яка досягла дуже високого рівня: 1992 р. – 1768,2%, 1993 р. – 3333,6%, 1994 р. – 683,0%, 1995 р. – 415,8%, 1996 р. – 66,1%. Як результат, ціни на товари та послуги зростали в рази, що значно знижувало купівельну спроможність населення. Громадяни втрачали свої заощадження, заробітна плата не встигала за стрімким зростанням цін, що призводило до масового зuboжіння.

Відповідно до цього відбувалося й стрімке (на 53,6%) падіння продуктивності праці з 1991 р., коли ВВП за паритетом купівельної спроможності на одну особу сягав 20784,2 тис. дол. США, до 9646,1 тис. дол. США у 1998 р.

У середині 90-х років спостерігалися зусилля щодо стабілізації економіки, що призвело до поступового зниження рівня інфляції, з 66,1% у 1996 р. до 12% у 1997 р. Проте кризові періоди, такі як фінансова криза в Росії 1998 року, мали свій вплив і на Україну, спричинивши новий сплеск інфляції наприкінці 90-их років (коливалася у межах 27,5%).

У цей час соціально-економічна нестабільність, зниження рівня доходів населення, відсутність національної валюти (натомість використання

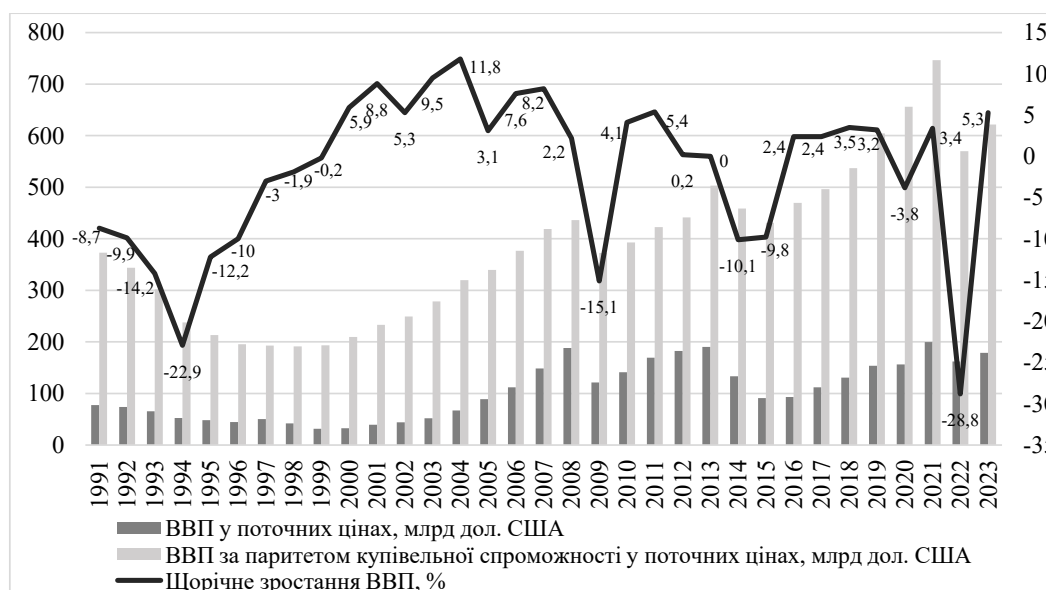

Рис. 1. Динаміка ВВП в Україні у 1991–2024 рр.

Джерело: [2]

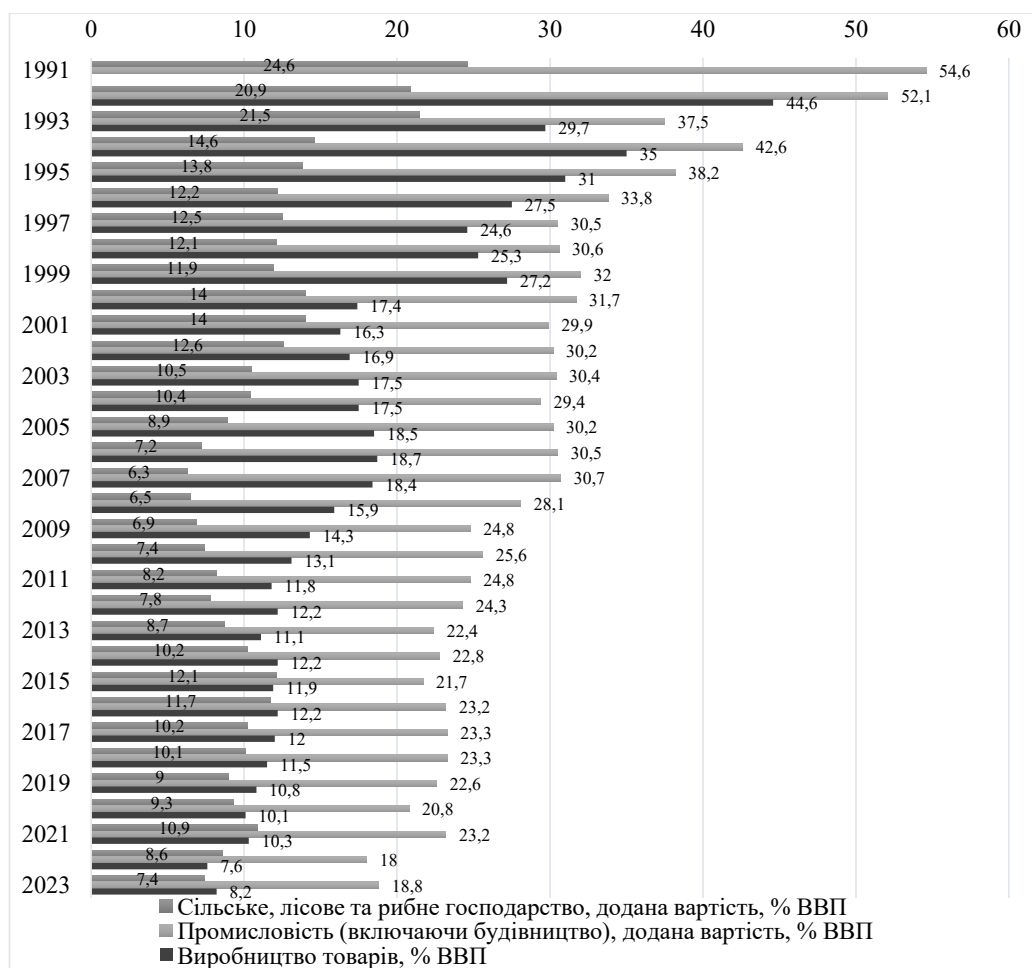

Рис. 2. Динаміка частки основних галузей виробництва у ВВП України, %

Джерело: [7; 9; 10]

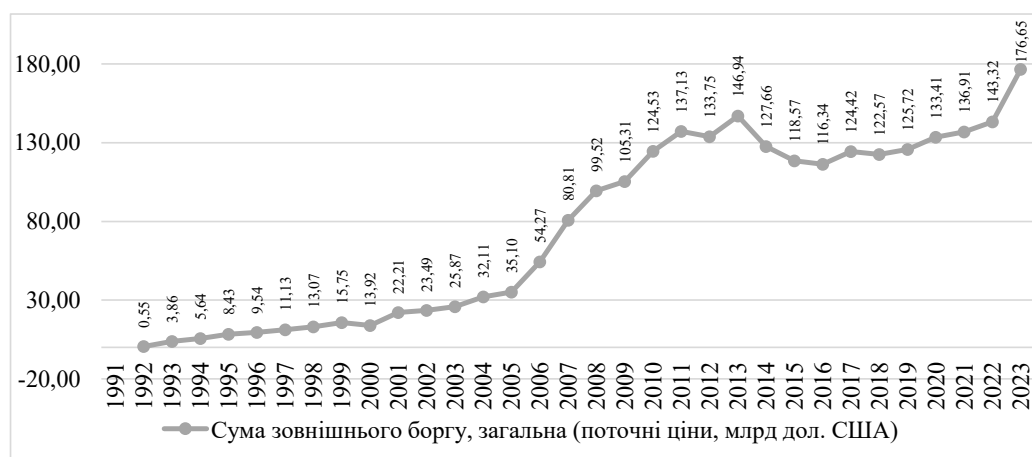

Рис. 3. Сума зовнішнього боргу в Україні у період 1996–2023 рр. у поточних цінах, млрд дол. США

Джерело: [5]

бартеру, так званих «сурогатних грошей» та іноземної валюти), банківської та фінансової системи спровокували і зниження заощадження та нагромадження капіталу у майже 1,7 рази до 1998 р. порівняно з 1994 р.

У перше десятиліття після здобуття незалежності Україна зіткнулася низкою викликів. Проте стабілізаційні заходи, введенням нової валюти (гривні) у 1996 р., стабілізація фінансової і монетарної системи, початок приватизації державних підприємств

та інституційних змін дали поштовх до економічного зростання упродовж 2000–2008 рр.

За цей час спостерігається майже шестикратне зростання ВВП з 32,38 млрд дол. США у 2000 р. до 188,11 млрд дол. США. Починаючи з 2000-х років, національна економіка почала демонструвати ознаки відновлення. При цьому спостерігалася динаміка економічного зростання, коли щорічний приріст ВВП мав позитивне значення, у 2004 р. сягнув безпрецедентного рівня у 11,8% у 2004 р. (рис. 1).

Відносно стримала інфляція, яка коливалася у межах 5–24%, зростання доходів населення у цей час дозволили збільшити рівень заощаджень у період 2001–2004 рр. з 23,8 до 27,9% від ВВП, валове нагромадження капіталу на початку 2000-их стабільно підвищувалося і у 2007 р. сягнуло 27,8% від ВВП (рис. 4). Водночас, зовнішній борг України продовжував зростати, у тому числі й через потребу в фінансуванні інфраструктурних проєктів та підтримання економічного зростання країни. За 2000–2007 рік він зріс 5,8 рази – з 13,92 млрд дол. США до 80,81 дол. США у 2007 р. (рис. 3).

Однією із причин зростання, яке спостерігалось на початку 2000-их років, є приватизація та сприятлива кон'юнктура на світових ринках та зростання попиту на українську продукцію (наприклад зростанням світових цін на метали, що були важливими експортними товарами).

Україна вела активну приватизацію державних підприємств з метою створення конкурентного ринкового середовища та підвищення економічної ефективності, що було однією з ключових економічних реформ, спрямованих на трансформацію колишніх соціалістичних структур у сучасні ринкові механізми. Державні активи були продані приватним інвесторам, включаючи як вітчизняний, так й іноземний капітал. У перші роки незалежності України (1992–1993 рр.) прямі іноземні інвестиції були

відсутні (рис. 5), що відображає політичну та економічну нестабільність, характерну для цього періоду.

Поступове збільшення інвестицій розпочинається у 1994 р. з 0,159 млрд дол. США і досягає 0,743 млрд дол. США у 1998 р. З початку 2000-х років спостерігається стабільне збільшення іноземних інвестицій. Середні показники зростання варіюються від 0,595 млрд доларів США у 2000 р. до 10,7 млрд доларів США у 2008 році. Цей період характеризується значним економічним зростанням, поліпшенням інвестиційного клімату та підвищенням привабливості України для іноземних інвесторів. Пік зростання припадає на 2007–2008 рр., перед світовою фінансовою кризою.

Україна активізує зовнішню торгівлю і з країни із помірною експортною відкритістю (1991 р. експорт становив 26,2 % ВВП) Україна за перші чотири роки незалежності перетворилась на досить експортоорієнтовану економіку. Вже 1995 р. експорт товарів та послуг сягав 47,1% ВВП, а впродовж 1999–2004 рр. – 58,7–60,3% ВВП (рис. 6). При цьому зберігається значна нееквівалентність участі України у зовнішній торгівлі товарами. До 2008 р. в технологічному вимірі структура експорту товарів з України зазнавала лише незначних змін.

Найбільша частка припадала на продукцію середньонизькотехнологічних галузей (41,2–51,3%), середньовисокотехнологічних галузей – 16,9–22,5%, низькотехнологічних – 13,6–21,9%. Сировинна продукція сільського господарства, лісового господарства та рибництва (2,8–8,4%) і добувної промисловості (3,7–6,5%), а також продукція високотехнологічних галузей промисловості (2,3–4,2%) мали значно менші обсяги у структурі експорту товарів [13, с. 32].

Паралельно з нарощуванням експорту в Україні зростає імпорт з 24,0% у 1991 р. до 48,2% у 1999 р., свідчаючи про зростання залежності від

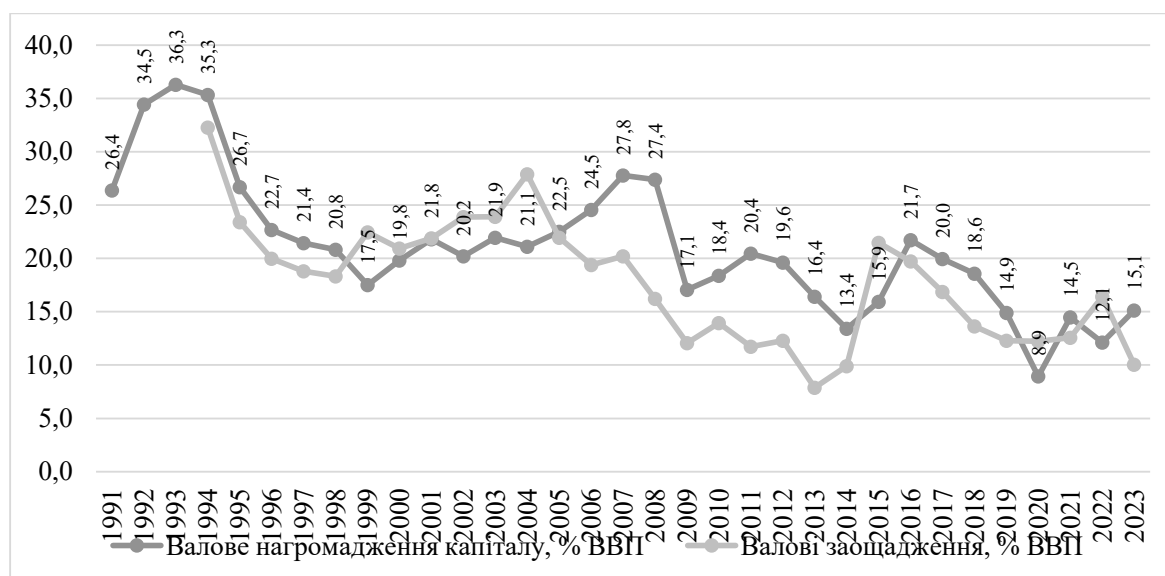

Рис. 4. Динаміка частки валового нагромадження капіталу та заощаджень, у % ВВП

Джерело: [1]

Рис. 5. Сума прямих іноземних інвестицій в Україні у період 1991–2023 рр. у поточних цінах, млрд дол. США

Джерело: [8]

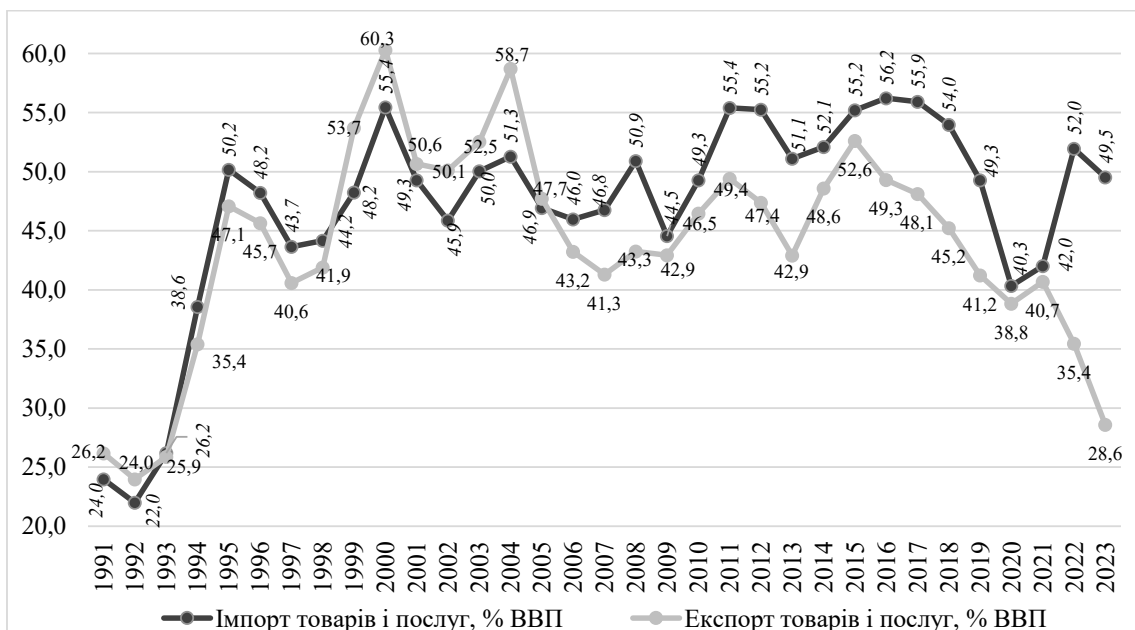

Рис. 6. Частка імпорту та експорту товарів і послуг, % ВВП, у т.ч. експорт високотехнологічних товарів

Джерело: [4; 6]

імпорту, особливо в умовах економічних перетворень та нестабільності. Пік імпорту сягнув у 2000 р. (55,4%), з подальшим коливанням у межах 45,9–50,9% до 2008 р. У 2004–2008 рр. зростання доходів населення і прибутків компаній, розширення інвестиційної активності в економіці стимулювали збільшення імпорту продукції технологічно складніших виробництв і призвели до скорочення попиту на продукцію промисловості на внутрішньому ринку. Однак таке зростання було зумовлене насамперед сприятливими зовнішніми умовами, а не структурними реформами. Таким чином, характер

зростання у 2000-х роках був нестійким і зростання різко пішло на спад, коли міжнародні фінансові потоки капіталу припинилися через глобальну економічну кризу 2008–2009 рр.

У 2009 р. відбувся різкий спад ВВП до 121,55 млрд дол. США, а рівень його скорочення сягнув -15,1% проти 2008 р. через глобальну фінансову кризу, яка суттєво вплинула на українську економіку та у 2009 р. знову спричинила: зростання інфляції в Україні до 29%; зростання зовнішнього боргу на близько 30% порівняно з рівнем 2007 р. (до 105,31 млрд дол. США); значне падіння

валового нагромадження до 17,1% ВВП та заощаджень до 12,1% ВВП; зменшення інвестицій до 4,769 млрд доларів США; скорочення частки імпорту та експорту товарів і послуг відповідно до 44,5% та 42,9% від ВВП.

Після кризи 2009 р. економічна ситуація в країні стабілізувалася, а в 2013 р. ВВП зріс до 190,5 млрд дол. США. Така ситуація продемонструвала ефективність економічних реформ, збільшення інвестиційних потоків та покращення зовнішньої торгівлі. Впровадження комплексних реформ, курс на європейську інтеграцію та стабілізація ВВП Підписання Угоди про асоціацію з ЄС у 2014 р. стало важливим кроком у цьому напрямі [14, с. 55].

Разом із тим, політична криза кінця 2013 р. – початку 2014 р. і зовнішні шоки у вигляді цін на газ і на експортні сировинні товари, відновили трансформаційний спад в Україні, коли вони демонструвала нестійке економічне зростання, що супроводжувалося погіршенням всіх основних економічних показників. Зокрема політична нестабільність, конфлікт на сході України та анексія Криму росією у 2014 р. призвели до значного спаду економічної активності.

Унаслідок цього ВВП України скоротився до 133,5 млрд дол. США у 2014 р. та до 91,03% у 2015 р., а річний темп його зниження склав 10,1% та 9,8%. Аналогічним чином на суспільно-політичні та економічні події зреагували показники інфляції, яка з 4,3% у 2013 р. зросла до 38,9% у 2015 р. Також того року уперше за весь період незалежності спостерігався відтік інвестицій в економіку (-0,198 млрд дол. США). Разом із тим, у 2015 р. відбулося зменшення державного боргу на 19,3%, зокрема через реструктуризацію або списання частини боргу під час політичної кризи.

Для подолання цих кризових наслідків український уряд ініціював низку комплексних реформ, спрямованих на стабілізацію економіки та підвищення її конкурентоспроможності, які стосувалися енергетичного сектору, децентралізації влади, покращення бізнес-клімату та боротьби з корупцією. Їх метою було створення прозоріших та ефективних механізмів управління економікою.

Проте чергове економічне потрясіння спостерігалось у період світової пандемії Covid-2019, коли відбулося уповільнення глобалізаційних процесів, обмеження пересування світом товарів, призвело до економічної рецесії. Україна ці зміни відчула на собі, коли частка торгівлі товарами у ВВП скоротилася з 79,9% у 2018 р. до 66,1% у 2020 р. Відповідно, частка експорту у 2020 р. знизилася до 38,8% з 41,2% у 2019 р., а імпорту у 2020 р. зменшилася до 40,3% з 49,3% до 2019 р. Помітно зменшився і рівень іноземних інвестицій, які різко впали з 5,796 млрд дол. США у 2019 р. до 0,304 млрд дол. США у 2020 р.

Завдяки послабленню карантинних обмежень відновилася економічна активність, зросли споживання та інвестиції, що призвело до збільшення ВВП країни, який у 2021 р. досягнув 199,84 млрд дол. США. Хоча у 2022 р. внаслідок воєнних дій ВВП

країни впав майже на 30%. Рівень інфляції у тому ж році зріс майже на 10 в.п. проти рівня попереднього року – 34,9%. Рівень прямих іноземних інвестицій, що є важливим джерелом капіталу для української економіки, сприяючи модернізації промисловості, створенню робочих місць та зростанню продуктивності, у 2022 р. впав до 0,22 млрд дол. США, порівняно з 7,9 млрд дол. США попереднього року. При цьому державний борг України за два роки війни зріс на 29% – з 136,91 млрд дол. США до 176,65 млрд дол. США.

Відповідні зміни постеріглися й продуктивності праці та скороченні реального сектору економіки. Зокрема, після спаду у 2014 р. (ВВП за КПС на одну особу сягав 15403,7 тис. дол. США) і поступовим відновленням продуктивності упродовж 2015-2021 рр. (з незначним просіданням у 2020 р.) праці до 17846,4 тис. дол. США, у 2022 р. відбулося стрімке її падіння до 13787,1 тис. дол. США. У порівнянні аналогічним показником 2021 р. зниження склало 22,7%, а проти 1991 р. – 66,3%. Тому воєнний вплив і хронічно низький рівень доходів населення призвели до відтоку працездатних громадян за кордон. Примітно, що загальна чисельність населення в Україні скорочується з 1993 р. (52,35 млн осіб), стрімкого зниження вона зазнала упродовж 2022-2023 рр. – з 44,3 млн осіб у 2021 р. до 37,73 млн осіб у 2023 р. (-14,9%). За весь період незалежності України скорочення чисельності населення як через високу смертність, низьку народжуваність та високий рівень міграції, дорівнює 27,9%. До того ж знижується й кількість працездатного населення та зростає безробіття, підвищуючи соціальну напругу в суспільстві.

За період 1991-2021 рр. чисельність робочої сили в Україні скоротилася на 15,36% до 20,54 млн осіб, а рівень безробіття з 1995 р. по 2021 р. зріс у 1,75 рази з 5,6% до 9,8%. Зважаючи на загальну динаміку скорочення населення та закриття значної кількості підприємств унаслідок війни, зрозуміло, що кількість працездатного населення дедалі зменшується, а безробіття зростає.

Щодо реального сектору економіки, то основні сектори економіки, які забезпечували формування ВВП в Україні, починаючи зі спаду початкових років реформи, продовжували своє скорочення. Якщо порівняти показники 2023 р. з 1992 р., то рівень сільського, лісового та рибного господарства у ВВП так само як і промисловості (у т.ч. будівництво) знизився майже на 2/3 (з 20,9% до 7,5% та 52,1% до 18,8% відповідно). Рівень виробництва продукції скоротився у понад 5 разів – з 44,6% у ВВП у 1992 р. до 7,6% у 2022 р. та 8,2% у ВВП у 2023 р.

Таким чином, здійснені в Україні реформи щодо впровадження ринкового механізму та приватизація великих підприємств зруйнували промислову основу економіки. Закриття тисяч промислових підприємств, що супроводжувалося деіндустріалізацією, зниженням рівня науки і освіти та зупинкою технічного прогресу, призвело до ослаблення економіки, а інтеграція України у світовий ринок

як постачальника сировини та продукції з низькою доданою вартістю призвела до технічної залежності від промислово розвинутих країн [12, с. 15] і скорочення реальних можливостей для економічного ривка.

У той час, коли високорозвинені країни доводять, що економічне зростання можливе за рахунок створення високотехнологічних ланцюгів створення доданої вартості, інвестують в дослідження та розробки, впроваджують інновації та виводять свої індустрії на якісно новий рівень, Україна навпаки скорочує свій промисловий, ресурсний та трудовий капітал, який би міг сприяти модернізації економіки. Разом із деіндустріалізацією, в країні упродовж періоду незалежності сприяння технологічному прогресу та розвитку науки й інноваційної діяльності було лише декларативним.

Результатом є значне відставання інноваційного розвитку промисловості України від світового та залежність від імпорту технологічної продукції. Якщо розглянути на показники експорту високотехнологічної продукції Україні упродовж 2011–2023 рр., то її частка у загальному експорті промислової продукції коливалася у межах 4,5%–8% з піком у 2015 р. і зниженням у 2011 р. та 2021 р. Також вітчизняна продукція переважає лише у низькотехнологічних сегментах внутрішнього ринку, такі як харчові продукти, напої та тютюнові вироби, вироби з деревини, паперу, поліграфічної продукції, іншої неметалевої мінеральної продукції і продукції металургійної промисловості. Натомість зростає імпорт товарів з вищою доданою вартістю та технологічністю, формуючи диспропорційність товарної структури, що призводить до стабільного відпливу ресурсів з України та зумовлює відтворення негативного сальдо зовнішньої торгівлі товарами. Відтак, перевищення динаміки імпорту над темпом приросту виробництва продукції вітчизняними підприємствами набуває загрозливих масштабів для розвитку більшості галузей промисловості, адже упродовж 2005–2020 рр. імпортозалежність внутрішнього споживання (рис. 7) зросла в 1,5 раза (з 33,5% до понад 50%) [13, с. 206].

Крім того, вітчизняні підприємства задовольняють менше ніж 20% внутрішнього попиту на продукцію легкої промисловості, хімічні речовини та хімічну продукцію, комп'ютери, електронну та оптичну продукцію, електричне устаткування, автотранспортні засоби, причепи і напівпричепи та інші транспортні засоби, а також менше як 40% попиту на кокс та продукти нафтоперероблення, основні фармацевтичні продукти і фармацевтичні препарати, машини та устаткування. Це є наслідком тривалої інвестиційної кризи у промисловості. Вітчизняні виробники в умовах економічної та політичної волатильності неспроможні планувати й реалізовувати тривалі модернізаційні процеси, що послаблює їх спроможність швидко нарощувати виробництво у відповідь на розширення попиту й реагувати на конкурентні виклики з боку імпорту [13, с. 207]. Зростання сировинних галузей і скорочення індустріального сектору ще раз підтверджує «периферійність» економіки України, яка під впливом глобалізаційних процесів лише погіршила своє становище, адже економічне зростання за рахунок вивезення сировини хоч і допомагає країні вирішувати нагальні поточні господарські та соціальні проблеми, проте не забезпечує розвитку економіки.

Економічне зростання в Україні залишається нестійким, яке в науковій літературі назвали «зростання без розвитку» [11], через залежність від сировинної моделі, що базується на застарілих основних фондах, домінуванні сировинних галузей, недостатніх інвестиціях в основний капітал та науку, високих рівнях інфляції та кредитних ставок, демографічних зрушеннях, трудовій міграції та низькій продуктивності праці. Відсутність ефективного механізму сталого розвитку призвела до кризи економічної моделі України, деіндустріалізації, розширення сировинного сектору, залежності від високотехнологічного імпорту та скорочення попиту на вітчизняні товари на внутрішньому ринку.

Упродовж 1991–2023 рр. держава не спромоглася створити дієве інституційне та економічне підґрунтя для забезпечення стабільного економічного

Рис. 7. Частка експорту високотехнологічних товарів від експорту промислової продукції України у 2011–2023 рр., %

Джерело: [3]

зростання. Зокрема не сформовано промислову політику, яка б могла сприяти вирішенню вказаних проблем, а натомість підтримувала переважно підприємства сировинних секторів, що забезпечували основні надходження до бюджету, залишаючи галузі, які створюють додану вартість, без належної підтримки. Це призвело до деградації виробничого потенціалу під впливом стихійних ринкових сил. Модель розвитку здавалася успішною, доки сировинний комплекс забезпечував зростання економіки, проте падіння світових цін на сировину виникла потреба змінити модель розвитку, орієнтуючись на відновлення промисловості з впровадженням науково-технічних досягнень, як рушійної сили економічного зростання. При цьому процес деіндустріалізації – скорочення промислового виробництва, зниження частки обробної промисловості у структурі економіки та посилення залежності від імпорту, веде до втрати економічного суверенітету, нестабільності на ринку праці, скорочення робочих місць та технологічного відставання. Як наслідок, без потужного промислового комплексу економіка країни залишається вразливою до зовнішніх криз і не здатною до стійкого розвитку.

Висновки. Значне відставання України за низкою економічних показників, таких як рівень ВВП, заробітної плати та заощаджень, а також процеси деіндустріалізації, вимагають негайного переходу до моделі економічного ривка. Валовий внутрішній продукт є основним показником економічного розвитку країни, і його низький рівень свідчить про недостатню виробничу активність, слабку конкурентоспроможність та обмежені можливості для зростання. При цьому відсутність потужного економічного розвитку призводить до низького рівня доходів населення, що в свою чергу скорочує споживчий попит, послаблює бізнес-середовище та гальмує інвестиційну активність.

У таких умовах необхідність економічного ривка є об'єктивною вимогою часу. Країна повинна здійснити структурні економічні реформи, спрямовані на відновлення та модернізацію промисловості, підвищення продуктивності праці, стимулювання інновацій, розвиток промислового виробництва та залучення прямих іноземних інвестицій. Лише через активні реформи, технологічну модернізацію та стимулювання внутрішнього попиту країна зможе перейти від стагнації до економічного зростання.

Список використаних джерел:

1. Дані Світового банку. Валове нагромадження капіталу (річний приріст, %). URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.GDI.TOTL.KD.ZG?locations=UA>
2. Дані Світового банку. ВВП (у поточних цінах, дол. США). URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=UA>
3. Дані Світового банку. Високотехнологічний експорт (% від експорту промислової продукції). URL: <https://data.worldbank.org/indicator/TX.VAL.TECH.MF.ZS?locations=UA>
4. Дані Світового банку. Експорт товарів та послуг (% від ВВП). URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.ZS?locations=UA>
5. Дані Світового банку. Зовнішній борг, всього (у поточних цінах, дол. США). URL: <https://data.worldbank.org/indicator/DT.DOD.DECT.CD?locations=UA>
6. Дані Світового банку. Імпорт товарів та послуг (% від ВВП). URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.IMP.GNFS.ZS?locations=UA>
7. Дані Світового банку. Промисловість (включаючи будівництво), додана вартість (% від ВВП). URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NV.IND.TOTL.ZS?locations=UA>
8. Дані Світового банку. Прямі іноземні інвестиції, чисті надходження (ПКС, у поточних цінах, дол. США). URL: <https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD?locations=UA>
9. Дані Світового банку. Сільське, лісове та рибне господарство, додана вартість (% від ВВП). URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NV.AGR.TOTL.ZS?locations=UA> (дата звернення: 02.12.2024)
10. Дані Світового банку. Торгівля товарами (% від ВВП). URL: <https://data.worldbank.org/indicator/TG.VAL.TOTL.GD.ZS?locations=UA> (дата звернення: 02.12.2024)
11. Єщенко П.С. Економічне зростання без розвитку: причини і шляхи інноваційного перетворення економіки. *Економіка України*. 2013. № 10. С. 4–20.
12. Зверяков М.І. Економічний розвиток в епоху становлення «цифрового капіталізму». *Економіка України*. 2020. № 8 (705). С. 3–23.
13. Тридцять років Незалежності України: соціально-економічні підсумки та стратегічні візії майбутнього : аналіт. доп. / Я. А. Жаліло, Я. Б. Базилук, О. О. Коломієць та ін. (за наук. ред. д-ра екон. наук. Я. А. Жаліла). Київ : НІСД, 2021. 324 с.
14. Moshenskyi S. Economic challenges and GDP dynamics in Ukraine from 1991 to 2023: Analysis of growth and recessions. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series "Economics"*, 2024. № 11 (2), P. 51–64. DOI: <https://doi.org/10.52566/msu-econ2.2024.51>

References:

1. Dani Svitovoho banku. Valove nahromadzhennia kapitalu (richnyi pryrist, %) [World Bank Data. Gross capital formation (annual % growth)]. Available at: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.GDI.TOTL.KD.ZG?locations=UA>
2. Dani Svitovoho banku. VVP (u potochnykh tsinakh, dol. SShA) [World Bank Data. GDP (current US\$)]. Available at: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=UA>

3. Dani Svitovoho banku. Vysokotekhnolohichniy eksport (% vid eksportu promyslovoi produktsii) [World Bank Data. High-technology exports (% of manufactured exports)]. Available at: <https://data.worldbank.org/indicator/TX.VAL.TECH.MF.ZS?locations=UA>
4. Dani Svitovoho banku. Eksport tovariv ta posluh (% vid VVP) [World Bank Data. Exports of goods and services (% of GDP)]. Available at: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.ZS?locations=UA>
5. Dani Svitovoho banku. Zovnishnii borh, vsogo (u potochnykh tsinakh, dol. SShA) [World Bank Data. External debt stocks, total (current US\$)]. Available at: <https://data.worldbank.org/indicator/DT.DOD.DECT.CD?locations=UA>
6. Dani Svitovoho banku. Import tovariv ta posluh (% vid VVP) [World Bank Data. Imports of goods and services (% of GDP)]. Available at: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.IMP.GNFS.ZS?locations=UA>
7. Dani Svitovoho banku. Promyslovist (vkluchaiuchy budivnytstvo), dodana vartist (% vid VVP) [World Bank Data. Industry (including construction), value added (% of GDP)]. Available at: <https://data.worldbank.org/indicator/NV.IND.TOTL.ZS?locations=UA>
8. Dani Svitovoho banku. Priami inozemni investytzii, chysti nadkhodzhennia (PKS, u potochnykh tsinakh, dol. SShA) [World Bank Data. Foreign direct investment, net inflows (BoP, current US\$)]. Available at: <https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD?locations=UA>
9. Dani Svitovoho banku. Silske, lisove ta rybne hospodarstvo, dodana vartist (% vid VVP) [World Bank Data. Agriculture, forestry, and fishing, value added (% of GDP)]. Available at: <https://data.worldbank.org/indicator/NV.AGR.TOTL.ZS?locations=UA>
10. Dani Svitovoho banku. Torhivlia tovaramy (% vid VVP) [World Bank Data. Merchandise trade (% of GDP)]. Available at: <https://data.worldbank.org/indicator/TG.VAL.TOTL.GD.ZS?locations=UA>
11. Yeshchenko P. S. (2013). Ekonomichne zrostantia bez rozvytku: prychyny i shliakhy innovatsiinoho peretvorennia ekonomiky [Economic growth without development: causes and ways of innovative transformation of the economy]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 10, pp. 4–20. (in Ukrainian)
12. Zvieriakov M. I. (2020). Ekonomichniy rozvytok v epokhu stanovlennia “tsyfrovoho kapitalizmu” [Economic development in the era of “digital capitalism” formation]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 8 (705), pp. 3–23. (in Ukrainian)
13. Zhalilo Ya. A., Bazyliuk Ya. B., Kolomiets O. O. et al. (2021). Trydtsiat rokiv Nezalezhnosti Ukrainy: sotsialno-ekonomichni pidsumky ta stratehichni vizii maibutnoho [Thirty years of Ukrainian Independence: socio-economic results and strategic visions of the future]. Kyiv: NISD, 324 p. (in Ukrainian)
14. Moshenskyi S. (2024). Economic challenges and GDP dynamics in Ukraine from 1991 to 2023: Analysis of growth and recessions. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series “Economics”*, vol. 11, no. 2, pp. 51–64. DOI: <https://doi.org/10.52566/msu-econ2.2024.51>

THE ANALYSIS OF THE CURRENT STATE AND PROBLEMS OF IMPLEMENTING THE ECONOMIC GROWTH POLICY IN UKRAINE

Summary. The dynamics and structural changes of Ukraine's economy during 1991-2023 are examined in this article. Key macroeconomic indicators, including GDP, inflation rate, external debt, foreign direct investment, export and import structure, are analyzed. Major problems of Ukraine's economic development are identified, among which are deindustrialization, reduction of high-technology industries' share, growing import dependence, and raw material export orientation. The economic transformations from a Soviet-type planned economy to a market economy are traced, which were accompanied by significant structural changes and economic activity disorganization that affected the country's overall economic growth. It is observed that the implemented reforms aimed at introducing market mechanisms and privatization of large enterprises have destroyed the industrial foundation of the economy. The closure of thousands of industrial enterprises, accompanied by deindustrialization, declining levels of science and education, and stagnation of technical progress, has led to a weakened economy. Ukraine's integration into the world market as a supplier of raw materials and products with low added value has resulted in technical dependence on industrially developed countries and reduced opportunities for economic breakthrough. The transformation from an economy with moderate export openness to an export-oriented one is highlighted, while maintaining significant in equivalence in Ukraine's participation in foreign trade of goods. The necessity of transitioning from a 'growth without development' model to an economic breakthrough strategy based on industrial potential restoration, technological modernization, and domestic demand stimulation is substantiated. The importance of creating an effective industrial policy that would support high value-added sectors rather than primarily raw material sectors is emphasized. It is concluded that without a powerful industrial complex, the country's economy remains vulnerable to external crises and incapable of sustainable development.

Keywords: economic policy, economic growth, deindustrialization, structural reforms, investment, import dependence, high-tech exports.

Стаття надійшла: 13.11.2025
Стаття прийнята: 05.12.2025
Стаття опублікована: 30.12.2025